

فصلنامه پژوهش‌های دانش انتظامی، سال بیست‌وهفتم، شماره ۱، بهار ۱۴۰۴

صص ۱-۲۶

شناسایی چالش‌های تشکیل پرونده‌های قضایی ضابطان عام دادگستری^۱

محسن صوفی‌زمرد^۲، ابراهیم رجبی تاج‌امیر^۳، محسن رضایی^۴، هدایت سیاح البرزی^۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۰۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۲۲

چکیده

زمینه و هدف: تشکیل پرونده جامع و کامل یکی از راهکارهای تقویت عملکرد ضابطان دادگستری و یکی از روش‌های سرعت بخشیدن رسیدگی به پرونده و گرفتن نتایج در کوتاه‌ترین زمان در دادسرا و مراجع انتظامی است. بنابراین پژوهش حاضر با هدف شناسایی چالش‌های تشکیل پرونده‌های قضایی انجام شده است.

روش: این پژوهش از نظر نوع داده یک مطالعه کیفی از نظر هدف کاربردی، از نظر روش اکتشافی است. مشارکت‌کنندگان پژوهش رؤسای کلانتری، رؤسای پلیس‌های تخصصی و مقام‌های قضایی بودند که با روش هدفمند انتخاب و پس از ۲۰ مصاحبه اشباع نظری حاصل شد. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه نیمه ساختاریافته به روش داده بنیاد است. برای ارزیابی کیفیت داده‌ها از روش ارزیابی لینکولن و گوبا استفاده شد.

یافته‌ها: بر اساس یافته‌های پژوهش، از میان ۱۱۲ شاخص موجود، ۱۸ مؤلفه شناسایی شدند. بر اساس شاخص‌ها و مؤلفه‌ها شرایط علی، عوامل مداخله‌گر، عوامل زمینه‌ای، پدیده اصلی، راهبردها و پیامدها بر اساس مستندات پژوهشی و مصاحبه با خبرگان شناسایی شده و در نهایت مدل اصلی پژوهش با رویکرد داده بنیاد ارائه شد.

نتیجه‌گیری: مدل نهایی ارائه شده در این پژوهش می‌تواند به‌عنوان ابزار تحلیلی پیرامون مرتفع نمودن چالش‌های تشکیل پرونده‌های قضایی توسط ضابطان قضایی مبنای عمل فرماندهی انتظامی کشور قرار گیرد و در صورتی که نسبت به اصلاح وضعیت موجود اقدام شود، می‌توان به گونه‌ای منطقی و اصولی به حل مشکلات این حوزه و پیشگیری از اطلاع دادرسی پرداخت.

کلید واژه‌ها: پرونده‌های قضایی، ضابطان عام دادگستری، آموزش ضابطان، اطلاع دادرسی

۱. مقاله برگرفته از پژوهش مستقل.

۲. استادیار حقوق کیفری و جرم‌شناسی، گروه حقوق و جرم‌شناسی، دانشکده علوم و فنون انتظامی، دانشگاه

افسری و تربیت پلیس امام حسن مجتبی (ع). رایانامه: M.sufi61@gmail.com

۳. دانشیار حقوق جزا و جرم‌شناسی، گروه حقوق و جرم‌شناسی، دانشکده علوم و فنون انتظامی، دانشگاه افسری و

تربیت پلیس امام حسن مجتبی (ع). رایانامه: e.rajabi.t@gmail.com

۴. استادیار حقوق کیفری و جرم‌شناسی، گروه حقوق و جرم‌شناسی، دانشکده علوم و فنون انتظامی، دانشگاه

افسری و تربیت پلیس امام حسن مجتبی (ع). رایانامه (نویسنده مسئول): mohsenrezaee3492@gmail.com

۵. استادیار حقوق کیفری و جرم‌شناسی، گروه حقوق و جرم‌شناسی، دانشکده علوم و فنون انتظامی، دانشگاه

افسری و تربیت پلیس امام حسن مجتبی (ع). رایانامه: he.alborzi@gmail.com

مقدمه

انجام تحقیقات مقدماتی در بین مراحل پنج‌گانه دادرسی (کشف جرم، تحقیقات مقدماتی، تعقیب، دادرسی و مرحله اجرا) از اهمیت بیشتری برخوردار است؛ زیرا سنگ بنای دادرسی عادلانه در این مرحله نهاده می‌شود و سرنوشت پرونده بر اساس آن رقم می‌خورد. در این مرحله از رسیدگی، وضعیت متهم روشن نیست و هنوز دلایل اتهام جمع‌آوری نشده است. بر همین اساس از یک طرف احتمال نقد حقوق متهم و از سوی دیگر پاسخ به احساسات جریحه‌دار شده جامعه و تشفی خاطر بزه‌دیده انتظار به حقی است که بخشی از دغدغه کنشگران، تحقیقات مقدماتی را به خود اختصاص می‌دهد و به همین دلیل تشکیل پرونده قضایی در تحقیقات مقدماتی باید به صورت دقیق صورت پذیرد تا ضمن رعایت حقوق اصحاب دعوا و انتظارات جامعه تحقیقات انجام شده مبنای صحیح دادرسی عادلانه قرار گیرد.

دادسرا در اجرای وظیفه اصلی خود، از هر طریق که از وقوع جرمی مطلع شد، باید تعقیب کیفری را به جریان اندازد تا با جمع‌آوری دلایل و آثار جرم و جلوگیری از فرار متهم، چنانچه اصل تحقق جرم و توجه آن به متهم محرز شد با صدور قرار جلب به دادرسی و کیفرخواست محاکمه و مجازات او را از دادگاه خواستار شود. افزایش روزبه‌روز جرایم یکی از علل افزایش حجم پرونده‌های قضایی به مراجع انتظامی شده است. حجم زیاد ورودی پرونده به مراجع انتظامی تبعاتی همانند کشف نشدن، تأخیر در کشف، اطاله دادرسی و نارضایتی شهروندان و سیستم قضایی را به دنبال خواهد داشت و افزایش تصاعدی برخی جرایم و رسیدگی سریع و با دقت به پرونده‌های قضایی را با چالش‌هایی روبرو خواهد کرد.

در این راستا با توجه به این که اطاله دادرسی از اصلی‌ترین چالش‌های ضابطان عام دادگستری و دستگاه قضایی است. طولانی شدن روند رسیدگی به دعاوی و شکایات موجب نارضایتی مراجعین و کاهش سرمایه اجتماعی دستگاه‌های قضایی و انتظامی،

تراکم کار در مراجع انتظامی، فرسودگی شغلی نیروی انسانی و آسیب دیدن عدالت و امنیت، کاهش اقتدار ضابطین و دستگاه قضایی و هزینه‌ها می‌شود. لذا با توجه به این که در فرآیند تشکیل و تکمیل پرونده‌های قضایی در مراجع انتظامی، مواردی وجود دارد که بر روند رسیدگی به پرونده‌ها اثر منفی به جای می‌گذارند و موجب کندی فرآیند رسیدگی‌ها می‌شوند و از آن‌جا که در خصوص چالش‌های تشکیل پرونده‌های قضایی تاکنون مؤلفه‌های زیادی مطرح نشده و پژوهش‌های جامعی انجام نشده است و علیرغم اهمیتی که موضوع تشکیل پرونده‌های قضایی در استمرار و تداوم سرمایه اجتماعی فرماندهی انتظامی کشور دارد، سوال اصلی این پژوهش آن است که چالش‌های تشکیل پرونده‌های قضایی توسط ضابطان عام دادگستری کدامند؟

پیشینه و ادبیات نظری

پیشینه

موذن‌زادگان و امیری (۱۴۰۱)، در پژوهشی باعنوان «چالش‌های تقنینی و قضایی ادله علمی در حقوق کیفری ایران» بیان داشته‌اند که تعداد مسئولین و قوانین و مقررات در زمینه کارشناسی و ازدیاد رویه‌ها و نبود قوانین مرتبط با حریم خصوصی، می‌تواند موجب سوءاستفاده ضابطان شود. همچنین تأمین نیروی انسانی مجرب و آموزش پیوسته آنان، پیش‌بینی و تخصیص اعتبار لازم و مجهز نمودن پلیس‌های تخصصی در جهت بهبود کیفیت خدمات، یکپارچه کردن نهادها و مقررات حاکم بر فرآیند رسیدگی عادلانه به پرونده‌ها، افزایش نظارت بر عملکرد طرفین پرونده می‌تواند منجر به بهبود کارایی ادله علمی در رسیدگی به پرونده‌های حقوق کیفری در ایران شود.

رجبی تاج‌امیر (۱۴۰۱)، در پژوهشی باعنوان «تأثیر عوامل مؤثر بر ارتقای کیفیت گزارش‌های ضابطان دادگستری» بیان داشته است که؛ ارتقای کیفیت گزارش‌های ضابطان دادگستری باعث کاهش بازگشت پی‌درپی پرونده‌های ارسالی به پلیس، جلوگیری از سرگردانی و نارضایتی ارباب رجوع، جلوگیری از انباشته شدن بیش

از حد پرونده‌های قضایی، کاهش نارضایتی قضات و کاهش اطاله دادرسی می‌شود.

هدایتی‌چنانی (۱۴۰۰)، در پژوهشی باعنوان «اصول کاربردی در تحقیقات مقدماتی جرایم و تشکیل پرونده جامع قضایی با رویکرد بر جرایم کارکنان نیروهای مسلح» بیان داشته است که مرحله تشکیل پرونده و تحقیق اولیه در سیر مراحل دادرسی عادلانه دارای ارزش زیادی است. زیرا پایه دادرسی عادلانه در مرحله تحقیات مقدماتی و نتیجه پرونده بر مبنای آن مشخص می‌شود. نتایج این پژوهش بیانگر آن است که پرونده‌هایی که از رده‌های ضابطین نظامی از زمان وقوع جرم به مرجع قضایی ارسال می‌شوند از هر جهت کامل باشد تا ضمن پیشگیری از طولانی شدن دادرسی از تضييع حقوق طرفین پرونده پیشگیری به عمل آید.

حدادزاده نیری، مزیدی شرف آبادی، برغی (۱۳۹۹)، در پژوهشی باعنوان «پیامدهای مطلوب و نامطلوب بر رسیدگی‌های کیفری» بیان داشته‌اند چالش‌های مرتبط با ایجاد و ارتقاء زیر ساخت‌های فناورانه لازم ضعف، خلاء و ابهامات تقنینی متناسب با رشد فناوری، ضعف دانش تخصصی قضایی پیرامون موضوعات نوین فناوری اطلاعات، ضعف آگاهی کاربران نسبت به خدمات دادرسی کیفری الکترونیکی، دشوار بودن صحت انتساب، قابلیت تحریف، تخدیش و تخریب ادله الکترونیکی و... از جمله مهمترین چالش‌های اصلی گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات بر دادرسی کیفری می‌باشد و ایجاد و بهبود زیرساخت‌های فناورانه مرتبط، تدوین و تصویب قانون جامع دادرسی الکترونیک قضایی، ضرورت تأمین امنیت داده‌محور، به‌روزآوری متناسب آموزش ضابطان، مدیران و مقامات قضایی، اطلاع‌رسانی و آموزش عمومی اجتماعی پیرامون خدمات الکترونیک قضایی و ایجاد مرکز پایش و پژوهش داده‌های الکترونیک قضایی از جمله مهمترین

راهکارهای علمی و عملی مرتبط با بهبود وضعیت استفاده بهینه از فناوری اطلاعات و ارتباطات در رسیدگی های کیفری می‌باشد. نتایج پژوهش حاضر افزایش سرعت و دقت، صحت و کارایی فعالیت‌های مختلف قضایی، کاهش قابل توجه موارد اطاله دادرسی، ساماندهی حجم زیاد پرونده‌ها و اسناد قضایی، مهمترین پیامدهای مطلوب گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات و ارتباطات بر فرایند دادرسی و رسیدگی های کیفری هستند.

ناصری فورگ و نجفی (۱۳۹۵)، در پژوهشی باعنوان «ارزش اثباتی گزارشات و تحقیقات ضابطین دادگستری با تأکید بر قانون آیین دادرسی کیفری جدید» بیان داشته‌اند که؛ از موضوعات مهم در رابطه با تعامل ضابط و مقام قضایی، ارزش اعتبار گزارش و اظهار نظر ضابط در فرآیند کیفری است. گزارش قضایی در راستای انجام مأموریت ضابط دادگستری به مقام قضایی ارائه می‌شود. مقام قضایی در طول فرآیند دادرسی کیفری، از جهات مختلف با ضابطان دادگستری در تعامل است. یکی از زمینه‌های مهم این تعامل، اعتباربخشی به گزارش و تحقیقات ضابطین توسط مقام قضایی است. گزارش‌ها و تحقیقات ضابطان از نظر نوع و محتوا تفاوت‌هایی دارند، از این رو قانون‌گذار آن‌ها را مشمول مقررات مختلفی نموده است، در برخی موارد ارزش تحقیقات منوط به تأیید قاضی است و در مواردی نیز اماره قضایی قلمداد شده است.

رجبی و رضوی (۱۳۹۵)، در پژوهشی باعنوان «بررسی نقش ضابطان عام دادگستری بر اطاله دادرسی (علل و راهکارها)» بیان داشته‌اند که محقق شدن عدالت در رسیدگی به پرونده‌ها، کشف جرم و تحقیق و احقاق حقوق مردم هدف‌های ضابطان عام دادگستری در مأموریت‌های آنان است. یافته‌های این پژوهش نشان داده است که دلایل اطاله دادرسی در پرونده‌ها؛ شامل: عملکرد نامطلوب، عوامل انگیزشی، شرایط نامطلوب کاری و عوامل ساختار و سازمانی

می‌باشند. نتایج بیانگر آن است که ضعیف بودن عملکرد ضابطین در کشف جرایم مختلف باعث جری شدن مجرمان و بیشتر شدن آمار جرایم و افزایش آمار پرونده‌های قضایی موجب اطاله دادرسی می‌شود. در نتیجه آن اطاله دادرسی به وجود می‌آید که آن نیز سبب اضرار به طرفین پرونده‌ها خواهد شد. لذا به استناد قاعده «لاضرر» و به حکم عقل و منطق باید با شناسایی علل اطاله دادرسی نسبت به مرتفع نمودن ضرر از مردم اقدام شود.

شوارتز (۲۰۱۱)، در پژوهشی باعنوان «آنچه پلیس از پرونده‌های قضایی می‌آموزد» بیان داشته است که باید به افزایش شکایت‌هایی که علیه افسران تحقیق مطرح می‌شود، توجه دقیق شود. اگرچه اطلاعات تولید شده توسط دعوی قضایی، شکاف‌های موجود در سیستم‌های گزارش‌دهی پلیس را پر کرده است، اما به طور غیرقابل انکار، تشکیل برخی پرونده‌ها ناقص است. نتایج این پژوهش بیانگر آن است که سرعت آهسته رسیدگی به پرونده‌های قضایی به این معنی است که یک پرونده ممکن است تا چندین سال پس از رویداد زمینه‌ای حل نشود. بخش‌های این مطالعه با جمع‌آوری اطلاعات از هر مرحله از فرآیند تشکیل پرونده و بررسی داده‌ها در زمینه سایر اطلاعات موجود و استفاده از ناظران مستقل نشان داد که نقاط ضعف تشکیل پرونده‌های قضایی با نتایج این پژوهش مطابقت دارد.

فارل و اونز و دیویت^۱ (۲۰۱۴)، در پژوهشی باعنوان «درک چالش‌های تحقیق و تعقیب قضایی پرونده‌های قضایی» بررسی انتقادی و آسیب‌شناسی نسبت رسیدگی به دلایل پلیسی در پرونده‌های قضایی برای تحقق دادرسی منصفانه، توجه به دلایل و مستندات مستدل پلیس اهمیت بسزایی دارد، به گونه‌ای که ضمن جلوگیری از استبداد، طرفین دعوا از موجبات رد و قبول ادعاها و ادله خود مطلع

خواهند شد؛ البته برای تحقق دادرسی منصفانه، وجود پلیس متخصص و آموزش‌دیده لازم است تا با تکیه بر دانش و تخصص خود به تشکیل پرونده و ارزیابی ادله پرداخته و در نهایت به دادرسی عادلانه کمک نماید. نتایج کلی حاکم بر پیشینه‌های پژوهش در جدول شماره (۱)، آورده شده است.

جدول (۱): نتایج حاکم بر پیشینه‌ها

نویسندگان	عنوان	نتایج
موزن‌زادگان و امیری (۱۴۰۱)	چالش‌های تقنینی و قضایی ادله علمی در حقوق کیفری ایران	- یکپارچه کردن نهادها و مقررات حاکم بر فرآیند رسیدگی عادلانه به پرونده‌ها - پیش‌بینی و تخصیص اعتبار لازم و مجهز نمودن پلیس‌های تخصصی در جهت بهبود کیفیت خدمات
رجبی تاج‌امیر (۱۴۰۱)	تأثیر عوامل مؤثر بر ارتقای کیفیت گزارش‌های ضابطان دادگستری	- کاهش عودت پی‌درپی پرونده‌های ارسالی به پلیس - جلوگیری از سرگردانی و نارضایتی ارباب رجوع - جلوگیری از انباشته شدن بیش از حد پرونده‌های قضایی - کاهش نارضایتی قضات از کاهش اطلاع دادرسی
هدایتی‌چنایی (۱۴۰۰)	اصول کاربردی در تحقیقات مقدماتی جرایم و تشکیل پرونده جامع قضایی با رویکرد بر جرایم کارکنان نیروهای مسلح	- پیشگیری از طولانی شدن دادرسی - پیشگیری از تضییع حقوق طرفین پرونده
حدادزاده نیری و همکاران (۱۳۹۹)	پيامدهای مطلوب و نامطلوب بر رسیدگی‌های کیفری	- افزایش سرعت و دقت، صحت و کارایی فعالیت‌های مختلف قضایی - کاهش قابل توجه موارد اطلاع دادرسی

<p>- ساماندهی حجم زیاد پرونده‌ها و اسناد قضایی</p>		
<p>- ارزش تحقیقات منوط به تأیید قاضی است - تعامل مطلوب با مقام قضایی</p>	<p>ارزش اثباتی گزارشات و تحقیقات ضابطین دادگستری با تأکید بر قانون آیین دادرسی کیفری جدید</p>	<p>ناصری فورگ و نجفی (۱۳۹۵)</p>
<p>علل اطاله دادرسی در پرونده‌ها شامل: ۱. عملکرد نامطلوب، ۲. عوامل انگیزشی، ۳. شرایط نامطلوب کاری و ۴. عوامل ساختاری و سازمانی</p>	<p>بررسی نقش ضابطان عام دادگستری بر اطاله دادرسی</p>	<p>رجبی و رضوی (۱۳۹۵)</p>
<p>- لزوم وجود پلیس متخصص و آموزش دیده برای تحقق دادرسی منصفانه - تشکیل پرونده و ارزیابی ادله با تکیه بر دانش و تخصص پلیس در جهت کمک دادرسی عادلانه</p>	<p>درک چالش‌های تحقیق و تعقیب قضایی پرونده‌های قضایی</p>	<p>فارل و همکاران (۲۰۱۴)</p>

ادبیات تحقیق

یکی از شرایط مهم بهره‌مندی از حق محاکمه عادلانه، رسیدگی به دعاوی و شکایات و صدور حکم در اسرع وقت است، چنانچه فرایند دادرسی بی‌هیچ دلیل موجه و قانونی دچار اطاله غیرطبیعی و غیرمنطقی شود، قطعاً بر اساس دادرسی عادلانه لطمه می‌زند هرچند در نهایت حکم به نفع صاحب حق صادر شود. (الهامی، صالحی، قاسمی، ۱۳۹۸، ۶۶۵) احقاق حق در کمترین زمان عادلانه‌تر از احقاق حق بعد از گذشت زمان نسبتاً طولانی است (گلدوست و اکبری، ۱۳۹۰، ۲۶۹). دادی که دیر داده شود داد نیست اگر پرونده به‌صورت ابتدایی و سنتی و توسط مأمور آموزش ندیده و کم تجربه صورت گیرد نتیجه این امر پرونده‌ای است که به‌خاطر نواقص و ابهامات فراوانی که در آن

وجود خواهد داشت بارها بین مراجع قضایی و کلاتری‌ها در رفت و آمد خواهد بود (گلدوست و اکبری، ۱۳۸۸، ۳۰۶).

پرونده قضایی: سند یا نوشته‌هایی راجع به یک موضوع یا یک کار یا یک نفر را که یک‌جا جمع‌آوری شده و غالباً خلاصه مطالب آن نوشته‌ها را برای آسانی در پشت پوشه‌های آن می‌نویسند پرونده گویند. (جعفری لنگرودی، ۱۳۶۸، ۱۲۷) پرونده با توجه به موضوع خود انواع و اقسامی دارد، پرونده قضایی، پرونده ثبتی، پرونده شخصیت و غیره و خود پرونده قضایی هم به دو نوع اصلی پرونده حقوقی و پرونده کیفری تقسیم می‌شود. پرونده حقوقی با فرم تکمیل شده دادخواست به انضمام دلایل و منضمات دادخواست تشکیل می‌شود که به مرور رسیدگی لوایح دفاعیه و صورت‌مجلس جلسات استماع دعوا به آن اضافه می‌شود، ولی پرونده کیفری از طرق مختلفی تشکیل می‌شود، ممکن است با شکایت شاکی یا با اعلام جرم از طرف ضابطان دادگستری یا مقامات رسمی یا صورت‌مجلس جرم مشهود یا با مراجعه و اقرار متهم تشکیل شود و آنگاه هم بازجویی و اقدامات ضابطان دادگستری و هم اقدامات مقامات دادسرا اعم از بازجویی‌ها، معاینات و تحقیقات محلی و نظریه‌های کارشناسی، قرارهای اعدادی، تأمین و نهایی و هم اقدامات دادگاه از جمله صورت‌مجلس استماع دعوی در آن منعکس می‌شود. در این راستا در اینجا به سه اصل سرعت، اصل آموزش و تقویت علمی ضابطان و اصل ساختار سازمانی اشاره شده است.

اصول حاکم بر رسیدگی به پرونده‌های قضایی

۱- اصل سرعت

به مجموعه اقدام‌ها و تحقیقاتی که ضابطین به دستور سلسله مراتب و یا به دستور و ارجاع مقام‌های قضایی در جهت آماده نمودن دلایل اثبات جرایم و دلایل سودمند در راستای اصل برائت صورت می‌گیرد و هدف اصلی آن مهیا کردن پرونده و تسهیل و تسریع رسیدگی در دادگاه است (آشوری، ۱۴۰۰، ۱۰).

در تحقیقات مقدماتی افسران پرونده که تحقیقات را انجام می‌دهند، در گردآوری و به‌دست آوردن ادله اثبات جرم نباید مرتکب تعلل شوند. لذا آنان در جهت تکمیل پرونده، موظفند بدون تعلل در جهت جلوگیری از بین رفتن آثار جرایم و اطلاع دادرسی تلاش نمایند. بنابراین از آن‌جا که یکی از جلوه‌های دادگستری نوین و کارآمد، دسترسی سریع و به‌هنگام به دادگستری است و اصل دسترسی سریع که از جمله اصول راهبردی حاکم بر عدالت محسوب می‌شود، به‌دنبال اجرای سریع عدالت و اصل استانداردسازی زمان دادرسی بر اساس فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) می‌باشد (شهبازی‌نیا، غمامی، جوان، ۱۳۹۶، ۱۲۲).

اصل آموزش و تقویت علمی ضابطان

آموزش یک تجربه یادگرفتنی است که تغییر نسبی در کارکنان به‌وجود می‌آورد، به شکلی که عملکرد آنها بهبود می‌یابد. لذا آموزش شامل تغییر مهارت‌ها، دانش، نگرش‌ها و یا رفتارها می‌شود (رابینز و دی سنزو، ۱۴۰۱، ۱۸). جمله مزایای آموزش کارکنان یک سازمان بهره‌مندی آن از مسیر بالا بردن کیفیت و کمیت عملکرد است (جزنی، ۱۳۷۵، ۴۵). به‌نظر صاحب‌نظران اولین اصل مهم در بهبود کیفیت عملکرد نیروی انسانی داشتن مدارک تحصیلی و دانش علمی مطلوب با عنایت به نوع وظیفه و مسئولیت شغلی است. دارا بودن مدارک تحصیلی مناسب برای شناخت عملکرد و تخصص مربوط به شغل، از ضرورت‌های اصلی برای بهبود عملکرد کارکنان یک سازمان است (صالحی‌زاده، ۱۳۷۹، ۳۲).

تقویت علمی پلیس موضوعی است که در قانون آیین دادرسی کیفری تکالیف مختلفی برای تمهید و کارسازی پرونده برای ضابطین عام پیش‌بینی شده است که اکثر این وظایف توسط بسترهای فضای مجازی صورت می‌گیرد و این بسترها ارتباط طرفین پرونده و ضابطین را مطلوب و اقدامات مرتبط با ضابطین را که اکثراً با سرعت کم و با بی‌نظمی انجام می‌شود را ساماندهی می‌کند (حدادزاده نیری و همکاران، ۱۳۹۹، ۱۴۴۷-۱۴۵۵). هم‌اکنون ضابطان عام و خاص برخی اقدامات پرونده‌های قضایی را با سامانه‌ها

در بستر فضای مجازی انجام می‌دهند. لکن در چند سال آینده اشراف ضابطان بر تجهیزات الکترونیکی شرط تشکیل پرونده‌های قضایی و انجام اقدامات مختلف در انجام آن‌ها است.^۱

اصل ساختار سازمانی

امروزه به دلیل وجود محیط‌های دائماً در حال تغییر، نوآوری‌های جدید و مزیت رقابتی، سرمایه انسانی به عنوان مهمترین سرمایه سازمان‌ها قلمداد شده و این منبع ارزش آفرین محیط کار معاصر را بیش از همیشه مورد توجه قرار داده است (کوزه‌گران، بهشتی‌فر، ۱۴۰۱، ۳۴). در این راستا مطالعه رابطه ابعاد ساختار سازمانی با عوامل اثرگذار بر آن همواره مورد توجه پژوهش‌گران بوده است. در مطالعات سازمان، از ابعاد ساختار باعنوان عوامل ساختاری و از عوامل اثرگذار باعنوان عوامل محتوایی نام برده شده است (الوانی و دانایی‌فرد، ۱۳۹۹، ۵۴). در تقسیم‌بندی عوامل ساختاری تعدادی از دانشمندان علم سازمان و مدیریت از جمله رابینز بر پیچیدگی، رسمیت و تمرکز تأکید دارند. دانشمندی از جمله مال و دفت عواملی همچون اندازه، اهداف، محیط، فرهنگ سازمانی و فناوری را به عنوان یکی از عوامل محتوایی تعیین ساختار بر شمرده‌اند. ساختار سازمانی و ارتباط آن با بهره‌وری و کارایی در بررسی ساختار سازمانی مباحثی مانند تقسیم کار رسمیت و... مطرح است. تقسیم وظایف یعنی در عوض این که کلیه وظایف و امورات توسط یک فرد انجام شود باید آن را سطوح متعدد تقسیم کرد و هر سطح را بر عهده یک فرد یا گروه گذاشت. اگر امورات مختلف به خوبی سازماندهی شوند آن سازمان در خیلی از امورات کارایی خود را می‌تواند افزایش دهد. در نهایت از طریق تشویق سازمانی و امید به ارتقاء شغلی می‌توان موجبات ارتقاء کارایی کارکنان شد (اعرابی و پارسایان، ۱۴۰۰، ۹۸).

۱. برای نمونه ضابط می‌تواند با آگاهی از تجهیزات الکترونیکی به ماده ۵۰ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ عمل کند.

از طریق الگوی پارادایمی، گستره پژوهش تا سطح یکی از چندین فرایند یا شرایط اجتماعی اصلی که در داده‌ها وجود دارند، فشرده‌تر می‌شود. ظهور متغیر محوری در مطالعه، به‌عنوان راهنمایی برای گردآوری و تحلیل داده‌های بیشتر بعدی نیز عمل می‌کند، یعنی مقوله محوری سبب جهت‌دهی به نمونه‌برداری نظری می‌شود. بر اساس این رویکرد ابتدا نکات اصلی داده‌ها احصاء و برای هر نکته یک کد تعیین شد و پس از آن با مقایسه کدهای چند کد که اشاره به یک جنبه مشترک، پدیده مورد بررسی داشتند، عنوان یک مفهوم اختصاص، پس از آن چند مفهوم یک مقوله و سپس مقوله‌های یافته‌ها و نتایج پژوهش را تعیین نمودند.

در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز پس از تدوین ادبیات تحقیق، مشارکت‌کنندگان برای انجام پژوهش شامل افسران تحقیق در پلیس‌های تخصصی، رؤسای کلانتری‌های فراجا، مدیران ارشد حقوقی فرماندهی انتظامی ج.ا.ا. (با توجه به تجربیات، سابقه خدمت تخصصی و تحصیلات، تخصص لازم و کافی بر تشکیل پرونده‌های قضایی) انتخاب شدند. مصاحبه‌ها به‌صورت حضوری انجام شد و اشباع نظری پس از ۲۰ مصاحبه حاصل و از نتایج آنها به همراه داده‌های گردآوری شده در تحلیل استفاده شد. در مصاحبه با برخی از مصاحبه‌شوندگان پایایی مورد بررسی قرار گرفت. برای ارزیابی کیفیت داده‌ها و تأیید پایایی از چهار معیار اعتبار، انتقال‌پذیری، اطمینان‌پذیری و تأییدپذیری استفاده شده است.

یافته‌ها

**برای دسترسی به یافته‌های پژوهش به معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه
جامع علوم انتظامی امین مراجعه فرمائید.**

سپاسگزاری

در پایان از مشارکت‌کنندگان در این پژوهش رؤسای کلانتری، رؤسای پلیس‌های تخصصی و مقام‌های قضایی که ما را در انجام این پژوهش یاری نمودند، کمال تشکر و قدردانی را داریم.

منابع

- ۱) آشوری، محمد. (۱۴۰۰). آئین دادرسی کیفری. جلد یکم، تهران: انتشارات سمت.
- ۲) ایزدی، نفیسه؛ فلاح خاریکی، مهدی؛ یحیی‌زاده، ناصر. (۱۴۰۲). امکان‌سنجی تشکیل پرونده شخصیت در دعاوی حقوقی در مقایسه با دعاوی کیفری. نشریه کارآگاه، ۱۷(۶۳): ۲۵-۴۲. قابل بازیابی از:
http://det.jrl.police.ir/article_100586.htm
- ۳) بارانی، محمد؛ مقیمی، مهدی. (۱۳۹۰). طرز تشکیل پرونده‌های قضایی، تهران: انتشارات معاونت تربیت و آموزش ناجا
- ۴) جزنی، نسرین. (۱۳۷۵). مدیریت منابع انسانی، نشر: تهران
- ۵) حدادزاده نیری، مرتضی؛ مزیدی شرف‌آبادی، علی؛ برغی، محمد. (۱۳۹۹). پیامدهای مطلوب و نامطلوب بر رسیدگی‌های کیفری. ماهنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران، ۳(۳): ۱۴۴۷-۱۴۵۵. قابل بازیابی از:
https://jou.spsiran.ir/article_162555.html
- ۶) دفت، ال، ر. (۱۳۹۹). تئوری و طراحی سازمان. ترجمه دکتر علی پارسائیان و دکتر سیدمحمد اعرابی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- ۷) رایبیز، استیفن پی؛ و دی سنزو، دیوید. (۱۴۰۱). مبانی مدیریت. ترجمه سیدمحمد اعرابی و محمدعلی حمید رفیعی و بهروز اسراری ارشاد، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی
- ۸) رجبی تاج‌امیر، ابراهیم. (۱۴۰۰). عوامل مؤثر بر ارتقای کیفیت گزارش‌های ضابطان دادگستری. نشریه کارآگاه، ۱۵(۵۴): ۲۱۹-۱۸۹. قابل بازیابی از:
http://det.jrl.police.ir/article_97926.html
- ۹) رجبی تاج‌امیر، ابراهیم؛ رضوی، محمد. (۱۳۹۵). بررسی نقش ضابطان عام دادگستری بر اطلاع دادرسی (علل و راهکارها). پژوهش‌های دانش انتظامی، ۷(۱۸): ۱۰۱-۱۱۲ قابل بازیابی از:
http://pok.jrl.police.ir/article_11416.html
- ۱۰) رضوی، محمد؛ رضایی، محسن؛ میرزایی، محمد. (۱۳۹۹). طرز تشکیل پرونده‌های قضایی، تهران: انتشارات دانشگاه علوم انتظامی امین.
- ۱۱) سعادت، اسفندیار. (۱۳۸۳). مدیریت منابع انسانی. تهران: سمت

۱۲) شهبازی‌نیا، مرتضی؛ غمامی، مجید؛ جوان، صدیقه. (۱۳۹۶). فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات و عدالت قضایی. فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی، ۲۲(۷۹). ۱۲۱-۱۴۸. قابل بازیابی از:

https://jlvviews.ujsas.ac.ir/article_۷۰۳۵۱۲.html?lang=fa

۱۳) فرد آر. دیوید. (۱۴۰۰). مدیریت/استراتژیک، ترجمه دکتر علی پارسائیان و دکتر سیدمحمد اعرابی تهران: نشر دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

۱۴) کوشا، جعفر؛ بارانی بیرانوند، محمد؛ مرادخانی، مهرداد. (۱۳۸۷). عوامل سازمانی مؤثر بر اطلاع دادرسی در تشکیل پرونده‌های قضایی در کلانتری‌ها، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، ۳(۲)، ۲۱۸-۲۳۶. قابل بازیابی از:

<file:///C:/Users/Mojesen/Downloads/۱-۴۲۶۱۳۸۷۰۲۰۶.pdf>

۱۵) کوزه‌گران، سعید؛ بهشتی فر، ملیکه؛ ضیالدینی، محمد. (۱۴۰۱). طراحی الگوی جانشین‌پروری در سازمان حج و زیارت با رویکرد توسعه منابع انسانی، مجله آموزش و توسعه منابع انسانی، ۹(۳۲)، ۲۷-۱.

https://journal.hzrc.ac.ir/article_۲۴۶۰۰۰.html

۱۶) هدایتی‌چنانی، رحمان. (۱۴۰۰). اصول کاربردی در تحقیقات مقدماتی جرایم و تشکیل پرونده جامع قضایی با رویکرد بر جرایم کارکنان نیروهای مسلح. نشریه تحقیقات حقوق قضایی، ۳(۲)، ۷۵-۹۶. قابل بازیابی از:

<https://ensani.ir/file/download/article/۳-۳-۱۰۴۰۹-۱۶۴۳۴۴۶۷۰.pdf>

۱۷) صالحی‌زاده، سیدحسین. (۱۳۷۳). نقش آموزش در بهروری نیروی انسانی. ماهنامه پیام دریا، ۸(۸۴)، ۳۱-۳۵.

۱۸) مؤذن‌زادگان، حسنعلی؛ امیری، سعید. (۱۴۰۱). چالش‌های تقنینی و قضایی ادله علمی در حقوق کیفری ایران. پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، ۱۰(۱۹)، ۳۷-۷۳. قابل بازیابی از:

https://jcl.sdil.ac.ir/article_۱۵۱۹۲۳_۵b۸۳۹۵۷۵e۴۲۱۸bc۹a۷۱۳۴ec۷c۷d۹۴۱bf.pdf

۱۹) یوسفی‌مراغه، مهدی؛ سیاح‌البرزی، هدایت؛ رضایی، محسن. (۱۳۹۵). طرز تشکیل پرونده‌های قضایی، تهران: انتشارات خرسندی.

- 20) Schwartz, J. C.(2011). What police learn from lawsuits. *Cardozo L. Rev.*, 33, 841.
<https://escholarship.org/content/qt۷rv۲۴۸hq/qt۷rv۲۴۸hq.pdf>
- 21) Farrell, A., Owens, C., & McDevitt, J. (2014). *New laws but few cases: Understanding the challenges to the investigation and prosecution of human trafficking cases*. *Crime, law and social change*, 61, 139-168.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10611-013-9442-1>

